

Prof. UAM dr hab. Irena Mamczak-Gadkowska

Zakład Archiwistyki

Wydział Historii

Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Poznań, 26 sierpnia 2021 r.

Ocena

osiągnięć naukowych dr. Jerzego Bednarka, przeprowadzona w oparciu o kryteria określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r., poz.478, cyt. dalej jako: ustawa)

1. Uwagi ogólne.

Przepisy art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stawiają przed kandydatami do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego następujące warunki:

- posiadanie stopnia naukowego doktora;
- posiadanie w dorobku naukowym osiągnięcia naukowego lub artystycznego, stanowiącego znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:
 - a) jednej monografii naukowej wydanej przez wydawnictwo ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami rozporządzenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, lub
 - b) jednego cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych w czasopiśmie naukowym lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w toku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z wspomnianym wyżej rozporządzeniem, lub
 - c) zrealizowanie oryginalnego osiągnięcia projektowego, konstrukcyjnego, technologicznego lub artystycznego;

– wykazanie się istotną aktywnością naukową lub artystyczną zrealizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Art. 219 ustawy zezwala, aby osiągnięcie stanowiło część pracy zbiorowej oraz zwalnia z obowiązku publikacji osiągnięcia, których przedmiot jest objęty ochroną informacji niejawnych. W postępowaniu habilitacyjnym dr. J. Bednarka dwie ostatnie okoliczności nie zachodzą.

W przypadku Habilitanta pierwszy formalny warunek z art. 219 ustawy został spełniony. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii dr J. Bednarek uzyskał uchwałą Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego z 21 grudnia 2000 r. na podstawie rozprawy „*Spory wokół wydarzeń krajowych 1846 r. na łamach prasy Wielkiej Emigracji w latach 1846-1848*”. Rozprawa ta została napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Aliny Barszczewskiej-Krupy, a recenzentami w tym przewodzie doktorskim byli: prof. dr hab. Sławomir Kalembka i prof. dr hab. Henryk Zieliński.

Jako osiągnięcie naukowe, które ma spełniać wymogi określone w art. 219 ustawy, Habilitant wskazał monografię zatytułowaną: „*Wokół pamięci i historii. Działalność archiwalna Instytutu Pamięci Narodowej w latach 2000-2016*”, Warszawa 2021, ss. 344 (ISBN 978-83-8229-093-6), wydaną przez Instytut Pamięci Narodowej.

Do wniosku Habilitant dołączył m.in. wykaz publikacji oraz wykaz osiągnięć, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny (historia).

2. Ocena osiągnięć naukowych dr. Jerzego Bednarka uzyskanych po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiących znaczny wkład autora w rozwój dyscypliny naukowej.

Jako osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 219 ustawy, dr Jerzy Bednarek wskazał monografię: „*Wokół pamięci i historii. Działalność archiwalna Instytutu Pamięci Narodowej w latach 2000-2016*”, Warszawa 2021.

Nie ulega wątpliwości, że problematyka podjęta i zaprezentowana przez Habilitanta jest bardzo ważna i interesująca. Instytut Pamięci Narodowej w krótkim czasie swojego istnienia zgromadził pokaźny, liczący ponad 90 tysięcy metrów bieżących zasób archiwalny, co stanowi znaczącą część zasobu archiwów państwowych w Polsce. Także w porównaniu z innymi instytucjami pamięci, działającymi w krajach Europy Środkowej, Instytut zajmuje pod względem wielkości zasobu drugie miejsce po niemieckim archiwum BStU (Urząd Gaucka). Zarówno więc organizacja jak i działalność Instytutu, zwłaszcza szeroko zakrojona

działalność archiwalna, zasługiwały na opracowanie monograficzne podsumowujące dotychczasową wiedzę na temat samego Instytutu i jego archiwum.

Monografia składa się ze wstępu, dziewięciu rozdziałów i zakończenia. We wstępie Autor w przekonujący sposób przedstawił między innymi cele, zakres chronologiczny oraz strukturę pracy. Cezura czasowa pracy obejmuje lata 2000-2016. Instytut Pamięci Narodowej bowiem, pomimo uchwalenia ustawy o IPN w końcu 1998 r., rozpoczął swoją działalność dopiero w roku 2000, czyli po złożeniu przed Sejmem ślubowania przez Profesora Leona Kieresa – pierwszego Prezesa Instytutu, co nastąpiło 29 czerwca 2000 r. Datę końcową monografii stanowi natomiast rok 2016, a dokładnie wejście w życie ustawy z 16 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy z dnia 29 kwietnia 2016 r. o Instytucji Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz niektórych innych ustaw, która przyniosła poważne zmiany w strukturze organizacyjnej oraz w zakresie działalności merytorycznej i chronologicznej Instytutu.

Na bardzo wysoką ocenę zasługuje wykorzystanie przez Autora źródeł i literatury, odnoszących się do badanej problematyki. Autor oparł swoją pracę na szerokiej i obszernej bazie źródłowej, a więc na reprezentatywnych aktach prawnych, aktach normatywnych IPN, orzecznictwie sądowym, archiwaliach zgromadzonych w zasobie IPN, a także w zasobie Archiwum Zakładowego IPN w Warszawie oraz Oddziału IPN w Łodzi. Wartościowym źródłem okazały się także wykorzystane w pracy Informacje roczne IPN za lata 2000- 2016. Dla przygotowania i napisania monografii Autor szeroko i kompetentnie wykorzystał także bogatą literaturę, a zwłaszcza – z oczywistych względów – prace z zakresu historii i archiwistyki.

Struktura pracy jest poprawna i uzasadniona z punktu widzenia osiągnięcia założonego celu badań. Monografię rozpoczyna rozdział przedstawiający podstawy prawne i instytucjonalne organizacji i działalności Instytutu Pamięci Narodowej. Rozdział ten ściśle wiąże się z kolejnym, drugim rozdziałem pracy, który przedstawia zmieniającą się w kolejnych okresach działalności Instytutu (2000-2005, 2006-2010 oraz 2011-2016). strukturę organizacyjną jego archiwum. Oba te rozdziały, mające z założenia charakter wstępny, stanowią bardzo potrzebne i wartościowe wprowadzenie do problematyki działalności archiwalnej Instytutu Pamięci Narodowej.

Dalsza część pracy ma charakter archiwoznawczy i została napisana w klasycznym ujęciu dla tego typu prac poświęconych działalności archiwów, a więc według podstawowych funkcji realizowanych przez archiwa, jakimi są: gromadzenie, przechowywanie, opracowanie

i udostępnianie zasobu, uzupełnione o informatyzację oraz szeroko realizowaną przez IPN działalność naukową i edukacyjną.

Zaprezentowanie działalności archiwalnej Instytutu w latach 2000-2016 rozpoczyna rozdział trzeci monografii, zatytułowany *Gromadzenie*, w którym Autor – w oparciu o bogatą bazę źródłową – przedstawił skomplikowany proces przejmowania materiałów archiwalnych od aktotwórców oraz dysponentów akt. Habilitant podkreślił, że proces przejmowania materiałów archiwalnych „nie przebiegał spokojnie i bez problemów”. Na określony poziom trudności w tym zakresie miały wpływ zarówno zmieniające się w tej kwestii przepisy ustawowe, spory kompetencyjne i niechęć dysponentów akt do przekazania ich do archiwum IPN, ale także niejawni charakter gromadzonych w archiwum materiałów i wynikające z tego faktu obostrzenia dotyczące warunków i zabezpieczenia gromadzonych w Instytucie archiwaliów. Habilitant podkreślił w tym kontekście, że znaczący wpływ na kształt zasobu archiwum Instytutu miały także kopie materiałów archiwalnych dotyczące spraw polskich, pozyskane z archiwów zagranicznych, a także konieczne przemieszczenia niektórych archiwaliów. W oparciu o wnikliwą analizę źródeł archiwalnych Habilitant w kilku zasadniczych punktach tego rozdziału, dotyczących tak ważnych zagadnień, jak: przejmowanie akt, rozmieszczenie zasobu, ochrona informacji niejawnych, tajny zbiór wyodrębniony oraz uzupełnienie zasobu, przedstawił złożony proces gromadzenia zasobu archiwalnego archiwum IPN od początku jego istnienia aż do 2016 roku.

Bardzo ważne miejsce w procesie zabezpieczania materiałów archiwalnych zajmuje problematyka przechowywania. Realizacji tej funkcji archiwalnej przez archiwum IPN Habilitant poświęcił czwarty rozdział pracy, który obejmuje następujące zagadnienia: warunki przechowywania, ochrona i konserwacja oraz digitalizacja zasobu archiwalnego. Na tle szeroko przedstawionych w pracy ogólnych zasad przechowywania zasobów archiwalnych, Habilitant zwrócił uwagę na bardzo zróżnicowany, często bardzo zły stan zachowania materiałów gromadzonych w archiwum Instytutu, co wymagało szeregu poważnych prac i zabiegów konserwatorskich, zaczynając od prac renowacyjnych, fumigacji, aż po rekonstrukcję zniszczonych dokumentów. Habilitant podkreślił rolę i znaczenie współpracy w zakresie konserwacji z Centralnym Laboratorium Konserwacji Akt przy Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie oraz z innymi archiwami i instytucjami wyspecjalizowanymi w pracach konserwatorskich z różnymi rodzajami dokumentacji, w tym dokumentacją audiowizualną. Równocześnie z pracami konserwatorskimi Instytut prowadził szeroko zakrojone prace remontowe i budowlane, zwłaszcza w pomieszczeniach magazynowych, mające na celu zapewnienie optymalnych warunków przechowywania

zasobu archiwalnego. Autor pracy podkreślił także rolę i znaczenie digitalizacji zasobu archiwalnego IPN, a zwłaszcza zasobu kartotecznego byłych organów bezpieczeństwa państwa, które stanowią nie tylko pomoc wewnątrzarchiwalną, ale również szerzej – pomoc informacyjną i naukową.

W rozdziale piątym Autor przedstawił problematykę opracowania zasobu archiwum IPN. Ta część monografii obejmuje następujące zagadnienia: kwestie metodyczne, standaryzacja opisu archiwalnego oraz struktura zasobu archiwalnego. Habilitant przedstawił zwłaszcza rolę i znaczenie kolejnych Zespołów Metodycznych IPN, mających za zadanie wypracowanie najlepszej metody opracowania i opisu zasobu archiwum Instytutu. Korzystając z doświadczeń archiwistów archiwów historycznych oraz z bogatej literatury przedmiotu Autor przedstawił również możliwości wykorzystania znanej w archiwistyce zasady strukturalnej. Zwieńczeniem opracowania zespołu jest opis archiwalny, którego zadaniem jest identyfikacja materiałów archiwalnych, umożliwiająca komunikację z użytkownikami archiwum. Autor nie ograniczył się tylko do zapoznania czytelników z pracami ściśle metodycznymi, polegającymi na nadaniu archiwaliom wypracowanego układu wewnętrznego, ale przedstawił także standardy opisu archiwalnego stosowane w praktyce archiwalnej, jak również ich ewolucję w związku z podjętymi w archiwum IPN w końcu 2012r. pracami nad systemem „Cyfrowe Archiwum”. Omawiany rozdział zamyka charakterystyka struktury zasobu archiwalnego Instytutu, która uwzględnia trzy najważniejsze kryteria, a mianowicie: kryterium historyczno-ustrojowe, kryterium archiwotwórcze i kryterium związane z rodzajem przejętych archiwaliów. Rozdział ten kończy charakterystyka zasobu archiwum IPN, który – po uwzględnieniu wymienionych kryteriów – obejmuje 13 następujących działów: Organy represji i administracji Rzeszy Niemieckiej, Organy represji i administracji ZSRR, Cywilne organy bezpieczeństwa państwa, Wojskowe organy bezpieczeństwa państwa, Wojska Wewnętrzne, Jednostki i administracja wojskowa, Cywilne organy wymiaru sprawiedliwości, Wojskowe organy wymiaru sprawiedliwości, Więziennictwo i instytucje penitencjarne, Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Organy administracji publicznej, urzędy, instytucje oraz organizacje społeczno-polityczne, Archiwa osobiste i kolekcje oraz Zbiory.

Szósty rozdział monografii Habilitant poświęcił udostępnianiu zasobu, jako jednej z najważniejszych współczesnych funkcji archiwów. Ten fragment pracy obejmuje następujące zagadnienia: zakres udostępniania zasobu archiwalnego, ochrona danych osobowych, organizacja udostępniania oraz system informacji archiwalnej. Punktem wyjścia dla realizacji tej funkcji stało się przedstawienie prawnych aspektów udostępniania archiwaliów przez IPN

oraz ewolucja przepisów prawnych w tym zakresie, mająca na celu stopniową liberalizację dostępu do zasobu archiwum Instytutu. Zrozumiałe emocje i wątpliwości w odniesieniu do zasad i trybu udostępniania archiwaliów Instytutu wywoływała kwestia ochrony danych osobowych. Habilitant podkreślił, że kwestia ta w kontekście zasobu archiwum Instytutu była wielokrotnie przedmiotem ożywionej i wielowątkowej dyskusji publicznej. Dyskusja taka toczyła się nie tylko, chociaż w znacznej mierze, w kontekście sprawy ujawnienia „Listy Wildsteina” w 2005 r. Dla realizacji funkcji udostępniania dokumentów przez archiwum IPN duże znaczenie miała także likwidacja statusu pokrzywdzonego w 2007 r. Należy zauważyć, że dostęp obywateli do zasobu archiwum IPN nadal nie jest powszechny. Mają go jedynie przedstawiciele niektórych zawodów, jak: dziennikarze, naukowcy i funkcjonariusze Służby Ochrony Państwa. Ograniczenia w dostępie do archiwaliów utrzymano w odniesieniu do byłych funkcjonariuszy, pracowników i tajnych współpracowników organów bezpieczeństwa państwa w latach 1944-1990. Jak wynika z przeprowadzonych badań, ewolucji ulegał także bardzo złożony system informacji archiwalnej, funkcjonujący w archiwum IPN. W tym kontekście Habilitant szeroko przedstawił różne rozwiązania przyjęte w systemie informacji archiwalnej w tym archiwum.

W rozdziale siódmym Habilitant przedstawił bardzo ważną i praktycznie doniosłą problematykę informatyzacji archiwum Instytutu, ściśle powiązaną z ożywionym postępem technologicznym. Powszechna rewolucja elektroniczna, która ma miejsce na świecie od ostatnich dekad XX wieku, wywarła ogromny wpływ na wszystkie dziedziny życia i gospodarki, na instytucje i urzędy państwowe, w tym również na archiwa, zwłaszcza w kontekście organizacji i metod pracy archiwistów oraz realizacji funkcji archiwów. Autor monografii skoncentrował się przede wszystkim na przedstawieniu najważniejszych zadań Instytutu, jakimi w sferze działalności archiwalnej IPN w tym zakresie było przygotowanie i wdrożenie Cyfrowego Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, które miało pełnić rolę kompleksowego archiwalnego systemu informatycznego. Wobec trudności z pełną realizacją tego planu, Autor zaproponował alternatywny model archiwalnego systemu informatycznego dla archiwum Instytutu, składający się z 8 modułów, odnoszących się do uzupełniania zasobu, archiwizacji i ewidencji, przechowywania i konserwacji, opracowania, głównej bazy danych, digitalizacji oraz wyszukiwania i udostępniania.

Kolejny, ósmy rozdział monografii, poświęcony został działalności naukowej IPN. Działalność naukowa archiwów zajmuje bardzo ważne miejsce w procesie realizacji ich szerokich funkcji i w praktyce przyjmuje różne formy. Habilitant w swojej pracy skoncentrował się przede wszystkim na omówieniu trzech najważniejszych kierunków

działalności naukowej Instytutu, do których zaliczył: dorobek konferencyjny, wydawanie czasopisma naukowego oraz edytorstwo źródeł historycznych. Autor podkreślił rolę i znaczenie organizowanych przez IPN konferencji naukowych, których dorobkiem są liczne publikacje. Przedstawił także dorobek naukowy wydawanego przez IPN czasopisma archiwalnego „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej”, którego publikacje prezentują głównie wyniki badań nad archiwum Instytutu i jego zasobem. Ważne miejsce w działalności naukowej IPN zajmują także edycje źródeł historycznych, realizowane przez pion archiwalny Instytutu, często we współpracy z reprezentatywnymi instytucjami zagranicznymi.

Ostatni, dziewiąty rozdział monografii, przedstawia działalność edukacyjną archiwum IPN. Działalność ta, chociaż nie jest w archiwach zjawiskiem nowym, obecnie jest szeroko promowana i realizowana przez wszystkie instytucje archiwalne, a z uwagi na dynamiczny rozwój nowych technologii, przybiera coraz to nowe formy. Habilitant przedstawił więc dorobek IPN w tym zakresie, omawiając kolejno różnorodne formy aktywności edukacyjnej Instytutu, a mianowicie: lekcje archiwalne, spotkania archiwalne, imprezy archiwalne, filmy edukacyjne i serwis internetowy. Podkreślił przy tym, że zadaniem działalności edukacyjnej Instytutu jest przede wszystkim kształcenie historyczne społeczeństwa oraz upowszechnienie wiedzy o najnowszej historii Polski. Różnorodne formy takiej działalności realizowanej przez IPN są kierowane do całego społeczeństwa, począwszy od dzieci i młodzieży, poprzez studentów i nauczycieli, a w praktyce przybierają coraz bardziej zróżnicowane i odpowiednio dostosowane do odbiorców formy. Autor nie tylko szczegółowo omówił te formy aktywności edukacyjnej Instytutu w latach 2000–2016, ale także podkreślił ich pozytywny odbiór społeczny.

Reasumując, stwierdzić należy, że monografia dr. Jerzego Bednarka „*Wokół pamięci i historii. Działalność archiwalna Instytutu Pamięci Narodowej w latach 2000-2016*”, Warszawa 2021, ss. 344 (ISBN 978-83-8229-093-6), wydana przez Instytut Pamięci Narodowej, charakteryzuje się kompleksowym ujęciem obszernej i wielowątkowej problematyki historycznej i archiwalnej. Doktor Jerzy Bednarek zaprezentował w swojej pracy bardzo interesującą i aktualną problematykę badawczą w sposób, który dobrze świadczy o jego kompetencjach i warsztacie naukowym. Autor, sam pracujący w IPN, mający bardzo dobrą wiedzę o Instytucie, trafnie uczynił przedmiotem swoich badań działalność archiwalną Instytutu, dokonując szczegółowej analizy tej działalności w pierwszych kilkunastu latach jego działalności. Zaprezentował przy tym bardzo dobry warsztat badawczy, a jego merytoryczne rozważania zostały bardzo dobrze udokumentowane. Imponujący jest wykaz źródeł archiwalnych oraz literatury przedmiotu. Ta solidna baza

bibliograficzna umożliwiła Autorowi przygotowanie i napisanie wartościowej pracy, kompleksowo i kompetentnie ujmującej działalność archiwalną Instytutu Pamięci Narodowej. Opublikowane wyniki badań stanowią ważny wkład do rozwoju badań historycznych, zwłaszcza w zakresie badań nad historią Instytutu Pamięci Narodowej oraz działalnością archiwalną Instytutu w latach 2000-2016. Godna odnotowania jest także pasja badawcza Habilitanta oraz umiejętność podejmowania nowych, aktualnych i ważnych dla rozwoju badań historycznych i archiwoznawczych wyzwań. Wszystko to stanowi, że w mojej ocenie monografia dr. Jerzego Bednarka jest dziełem stanowiącym znaczny wkład Autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt. 2 lit. ustawy.

3. Ocena aktywności naukowej Pana dr Jerzego Bednarka

Dorobek naukowy dr. Jerzego Bednarka, zgromadzony od czasu uzyskania stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie historii, należy uznać za znaczny i wartościowy. Oprócz monografii będącej przedmiotem oceny w punkcie 2, Habilitant opublikował 26 rozdziałów w monografiach naukowych, był członkiem zespołów redakcyjnych 15 monografii naukowych oraz opublikował 6 artykułów w czasopismach naukowych. W dorobku naukowym Habilitanta znajdujemy także inne publikacje, a mianowicie biogramy i hasła encyklopedyczne (10) oraz sprawozdania naukowe. Znaczące miejsce w tym dorobku zajmują także publikacje popularnonaukowe, zamieszczane w pismach i czasopismach lokalnych, tygodnikach (łącznie 27 publikacji).

Poza tymi publikacjami, na aktywność naukową Habilitanta składają się liczne wystąpienia na krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych. W latach 2003-2020 wystąpił on na 30 konferencjach, sesjach, sympozjach naukowych krajowych, jak również na konferencjach zagranicznych w takich ośrodkach naukowych, jak: Akademia Nauk Ukrainy w Kijowie, Ukraiński Instytut Badawczy, Uniwersytet Harvarda w Cambridge, Uniwersytet w Oradei, Centrum Pamięci i Edukacji w Erfurcie oraz Uniwersytet w Buenos Aires. Habilitant jest członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego. Wyrazem uznania dla kompetencji naukowych Habilitanta jest fakt, że jest on członkiem kilku komitetów redakcyjnych i naukowych czasopism oraz komitetów i rad naukowych oraz recenzentem wydawniczym prac naukowych. Przez 11 lat, począwszy od roku 2008, był redaktorem naczelnym rocznika naukowego IPN pt. „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej”. Habilitant bierze także udział w realizacji europejskich programów naukowych, zwłaszcza we współpracy z ośrodkami naukowymi z Ukrainy i Rumunii. Od

2007 r. dr Jerzy Bednarek jest członkiem międzynarodowego projektu naukowo-wydawniczego pt. „Polska i Ukraina w latach trzydziestych XX wieku. Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych”. Uczestniczy także we współpracy archiwalno-historycznej prowadzonej przez Instytut Pamięci Narodowej razem z Narodowymi Archiwami Rumunii, Rumuńskim Instytutem Ścigania Zbrodni Komunistycznych oraz Krajową Radą Badań Archiwów Securitate. Należy również podkreślić, że w 2018 r. Habilitant został włączony w proces realizacji interdyscyplinarnego projektu naukowego pt. „New Challenges for post-communist remembrance cultures. Interdisciplinary perspectives in transitional justice”. Jest on również uczestnikiem zespołów oceniających wnioski o sfinansowanie badań naukowych.

Zgodnie z bazą Google Scholar Citation, liczba cytowań publikacji Habilitanta (bez autocytowań) wynosi 25. Habilitant podał także, że zgodnie z bazą Google Scholar Citation Indeks Hirscha wynosi 3, a łączna wartość jego punktacji wynosi 754 punktów plus 20 punktów za publikacje w druku.

Systematyzując dorobek naukowy Habilitanta po uzyskaniu przez niego stopnia naukowego doktora, należałoby wyodrębnić kilka wiodących obszarów jego badań. Pierwszym z nich są badania, które autor określił w swoim autoreferacie jako badania dotyczące historii Polski w XIX wieku, a zwłaszcza wyobrażeń politycznych Polaków w tym okresie historycznym, stanowiące kontynuacje jego wcześniejszych badań realizowanych w ramach Zespołu Badan nad Dziejami Tradycji i Mitów Historycznych, a kierowanych przez promotora jego pracy magisterskiej i rozprawy habilitacyjnej. Z uwagi na podjęcie przez Habilitanta w roku 2001 pracy we IPN badania te nie były szerzej rozwijane, ale opublikował on dwie prace dotyczące tej problematyki (*Napoleon w oczach Polek. Relacje pamiętnikarek o Cesarzu z czasów Księstwa Warszawskiego* [w:] M. Malinowski (red.), *Niebem i sercem okryta. Studia historyczne dedykowane dr Jolancie Malinowskiej*, Toruń 2002, s. 351-373 oraz: *Daniel’O Connel na łamach prasy Wielkiej Emigracji (1832-1847). Z dziejów wyobrażeń Polaków o sprawie irlandzkiej w pierwszej Polowie XIX wieku* [w:] W. Bernacki, Z. Nawrocki, W. Pasierbek, Z. K. Wójcik (red.), *Nie ma wolności bez pamięci. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ryszardowi Terleckiemu*, Kraków 2009, s. 105-128).

Znacznie bogatsza jest bibliografia prac dr. Jerzego Bednarka w ramach drugiego obszaru jego badań, które koncentrują się na problematyce komunistycznego aparatu represji i konspiracji niepodległościowej w powojennej Polsce. W oparciu o zgromadzony w IPN zasób archiwalny Habilitant przygotował i opublikował pionierskie prace na temat działalności antykomunistycznych oddziałów partyzanckich w powojennym województwie łódzkim. Jest

to kilka bardzo szczegółowych opracowań poświęconych takim oddziałom i ich dowódcom, opublikowanych zarówno w czasopiśmie (Pamięć i Sprawiedliwość, Zeszyty Historyczne WiN-u), jak i w opracowaniach zbiorowych. W ramach tego samego obszaru badawczego znajdujemy również liczne publikacje Habilitanta poświęcone represyjnej działalności aparatu bezpieczeństwa i jego funkcjonariuszy z tego okresu. Dotyczą one zarówno funkcjonowania samego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, jak również jego agend terenowych, zwłaszcza w Łódzkiem i południowej Wielkopolsce. Spośród publikacji na ten temat na wyróżnienie zasługuje opracowanie na temat losów bezprawnie uwięzionego, osadzonego i skazanego na karę długoletniego pozbawienia wolności Kazimierza Nadobnika, działacza Polskiego Stronnictwa Ludowego, posła do Krajowej Rady Narodowej i na Sejm Ustawodawczy (*Kazimierz Nadobnik [1913-1981]. Szkic do biografii polityka ruchu ludowego* [w:] A. Indraszczyk, M. Krzysztofinski (red.), *Represje wobec wsi i ruchu ludowego [1944/1945-1989], t. 5; Losy żołnierzy Batalionów Chłopskich oraz działaczy Stronnictwa Ludowego „Roch” po II wojnie światowej*, Warszawa-Rzeszów 2014, s. 365-390).

Trzeci obszar aktywności naukowej Habilitanta jest bardzo interesujący z punktu widzenia kompetencji naukowych recenzenta. Są to obszernie badania naukowe z zakresu archiwistyki, koncentrujące się zwłaszcza na działalności archiwalnej IPN. Odnośnie do tej problematyki Habilitant prowadził szczegółowe badania z zakresu teorii i metodyki archiwalnej, zwłaszcza w kontekście roli i znaczenia archiwów historycznych (np. *Problem archiwów historycznych w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej*, [w:] R. Leśkiewicz, A. Żeglińska (red.), *Zasada strukturalna jako podstawa opisu archiwaliów w zintegrowanych systemach informacji archiwalnej*, Warszawa 2015, s. 69-79) oraz budowy i działalności archiwalnych systemów informacyjnych i archiwalnych systemów informatycznych (np. *Archiwalny System Informacyjny IPN – ogólna struktura i funkcjonowanie*, [w:], W. Chorążyczewski, A. Rosa (red.), *Problemy archiwalnego opisu informacyjnego*, Warszawa 2017, s. 45-60 oraz: *Archiwalny System Informacyjny i Archiwalny System Informatyczny. Wzajemne zależności*, [w:] J. Bednarek, W. Perzyna (red.), *Problemy archiwalnych systemów informatycznych*, Warszawa – Łódź 2016, s. 29-39). Publikacje naukowe Habilitanta w tym obszarze jego badań prezentują również problematykę funkcji kulturowej archiwum IPN, a zwłaszcza szczegółową analizę jego dorobku naukowego, jak również najważniejsze formy aktywności związane z jego działalnością edukacyjną (np. *Formy działań edukacyjnych Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w*

latach 2000 – 2015, [w:] V. Urbaniak (red.), *Educare necesse est – ale jak i dlaczego? Przykłady dobrych praktyk edukacyjnych*, Warszawa 2017, s. 173-183). Nie można również pominąć publikacji Habilitanta dotyczących międzynarodowej współpracy naukowej archiwum IPN (np. *Piętnaście lat aktywności międzynarodowej Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. Próba bilansu*, [w:] J. Bednarek, R. Leśkiewicz, P. Perzyna (red.), *Archiwa – Historia – Pamięć. Bilans 15 lat działalności archiwalnej Instytutu Pamięci Narodowej*, Łódź – Warszawa 2018, s. 255-268). We wszystkich tych publikacjach Autor prezentował specyfikę i oryginalność archiwum IPN nie tylko pod względem jego zasobu, ale również – co warto szczególnie podkreślić – użytkowników (np. *Kategoryzacja użytkowników Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej*, [w:] A. Żeglińska, M. Żuławnik (ref.), *Problemy wyszukiwania informacji w polskich archiwach*, Warszawa 2020, s. 49-67).

Podkreślić należy również dorobek Habilitanta w ramach czwartego, najnowszego obszaru jego zainteresowań naukowych. Są to prace poświęcone problematyce służb państwowych II Rzeczypospolitej. Jego badania naukowe w tym zakresie zostały w dużej mierze oparte na materiałach archiwalnych z zasobu IPN, a dotyczyły zwłaszcza funkcjonariuszy Policji Państwowej (np. *Stanisław Weyer[1891-1950]. Zawile losy nadkomisarza Policji Państwowej w Łodzi*, [w:] Z. Nawrocki (red.), *Kontrwywiad II RP [1814] 1918 – 1945[1948]*, t. II, Warszawa 2015, s. 401-418).

Charakteryzując wyżej wskazany dorobek dr. Jerzego Bednarka należy stwierdzić, że jest on zróżnicowany tematycznie i dotyczy znaczącej merytorycznie problematyki historycznej, a sformułowane i zaprezentowane w publikacjach Habilitanta rozważania dobrze świadczą o jego pasji badawczej i o warsztacie naukowym ich autora, w tym również o dobrze opanowanej metodologii badań historycznych. W latach 2003-2020, a więc w okresie po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie historii, Habilitant zgromadził znaczący i wartościowy dorobek naukowy, na który składają się różnorodne formy pisarskie, w tym monografie, rozdziały w monografiach i artykuły w czasopiśmie naukowych, opublikowane w języku polskim i angielskim. Dorobek naukowy Habilitanta poświęcony jest ważnym i aktualnym problemom z zakresu historii, których rozwiązanie przyczynia się niewątpliwie do rozwoju badań historycznych, zwłaszcza w zakresie najnowszej historii Polski.

W konsekwencji należy uznać, że dr Jerzy Bednarek wykazuje się istotną aktywnością naukową w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt. 3 ustawy.

4. Konkluzja

Podsumowując ocenę osiągnięć naukowych Pana dr. Jerzego Bednarka, przeprowadzoną w parciu o kryteria określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce należy stwierdzić, że wniosek Habilitanta o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia zasługuje na uwzględnienie.

Przedstawiona do oceny monografia autorstwa dr. Jerzego Bednarka pt. „*Wokół pamięci i historii. Działalność archiwalna Instytutu Pamięci Narodowej w latach 2000-2016*”, Warszawa 2021, jest dziełem stanowiącym znaczny wkład w rozwój dziedziny nauk humanistycznych w dyscyplinie historia w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy i Habilitant wykazuje się bardzo istotną aktywnością naukową w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy. To uzasadnia rekomendowanie Komisji Habilitacyjnej przedstawienie pozytywnej opinii w przedmiocie nadania dr. Jerzemu Bednarkowi stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia.


Irena Mamczak-Gadkowska